

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна*

Том 2

Харків
«Право»
2016

УДК 343.988
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 2. – Х. : Право, 2016. – 194 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Злочинність неповнолітніх є однією із ключових проблем кримінології, а в умовах сучасної політичної, економічної та воєнної ситуації в нашій державі це питання постало особливо гостро. Насамперед необхідно визначитися, кого слід розуміти під особою неповнолітнього злочинця. Законодавцем чітко встановлено, що це особа у віці від 14 до 18 років, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що передбачене Кримінальним кодексом України. Однак зазначене положення не охоплює всіх неповнолітніх осіб, тому до них потрібно ще й віднести осіб, яким виповнилось 11 років та вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини. Для останніх також настають негативні наслідки їх діянь у вигляді поміщення до приймальників-розподільників.

Сучасні тенденції злочинності неповнолітніх зазнали деяких змін, що обумовлені різними факторами. За часів незалежної України даній категорії злочинів були притаманні такі характерні ознаки: 1) корисливий характер злочинності, що вчиняється переважно групою у складі 2–3 осіб у вуличній обстановці; 2) надмірна агресія і жорстокість по відношенню до жертв правопорушень, якими досить часто стають також неповнолітні; 3) неповнолітніми злочинцями найчастіше виступали особи, які мали розлади психіки та представники неблагополучних сімей. Якщо звернутися до статистичних даних, що містять відомості про обліковані злочини, що вчинені неповнолітніми або за їх участю у віці 14–18 років, то маємо такі дані: 2005 р. – 26470 злочинів, 2006 р. – 19 888, 2007 р. – 18973, 2008 р. – 15846, 2009 р. – 15445, 2010 р. – 17342, 2011 р. – 17847, 2012 р. (10 міс.) – 13383, 2013 р. – 8781, 2014 р. – 7467, 2015 р. – 7171 [1, с. 207]. Отож, простежується зменшення облікованих злочинів, вчинених даною категорією осіб, але які реальні справи з цим питанням?

Одним із факторів такої динаміки злочинності неповнолітніх полягає в тому, що починаючи з 2010 р. була введена нова система обліку правопорушень, згідно із якою злочин реєструвався як такий, що вчинений неповнолітнім лише після того, як буде встановлено, що дійсно такий злочин вчинено особою, що не досягла 18 років. Іншим фактором виступає те, що протягом останніх років знижується кількість осіб, що знаходяться у віці 14–17 років: 2010 р. – 2 077 391, 2011 р. – 1 969 036, 2012 р. – 1 867 321, 2013 р. – 1 779 339, 2014 р. – 1 684 604, 2015 р. – 1 527 673 [1, с. 208].

Зниження злочинності неповнолітніх пов'язано зі зміною кола інтересів та місця проведення свого вільного часу. Сучасний розвиток технологій вплинув на те, що велика частина підлітків на сьогодні надає перевагу вже не вулиці, а саме комп'ютерним іграм та Інтернету. Враховуючи зазначені фактори все одно виникають сумніви щодо такого різкого зниження рівня злочинності неповнолітніх на тлі загального підвищення рівня даного явища в державі. Тому, на нашу думку, слід говорити про те, що більшість злочинів неповнолітніх залишається латентними, що становить велику загрозу для суспільства. Зважаючи на воєнну ситуацію, що склалася у східних областях на території України, можна спрогнозувати, що підлітки найближчим часом будуть вчиняти більше тяжких та особливо тяжких злочинів (на сьогоднішній день неповнолітніми вчиняється понад 30% таких злочинів), оскільки їм приходить переживати скрутне матеріальне становище, нести певні збитки, змінювати своє звичне місце проживання та оточення, ставати свідками вбивств. У зв'язку з цим в таких дітей може сформуватися почуття несправедливості, що може вплинути на деформацію психіки, і як наслідок, збільшення як кількості злочинів у цілому, так і самого характеру вчинення цих злочинів у бік підвищення жорстокості.

Серед неповнолітніх найбільш поширеними виступають злочини корисливої спрямованості, а саме злочини проти власності (близько 70%), серед яких перше місце посідає крадіжка (викрадення металевих предметів, крадіжки з квартир, кіосків, магазинів, автомобілів, а також угон транспортних засобів). Досить поширеними злочинами є розбій та хуліганства, під час вчинення яких підлітки проявляють високу імпульсивність, агресію, а інколи й алогічність. Тілесні ушко-

дження, вбивства та згвалтування вчиняються переважно неповнолітніми, які мають розлади психіки або знаходилися в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Досить цікаву і практичну класифікацію запропонував Б. М. Головкін, взявши за критерій специфіку мотивації та причини прийняття злочинного рішення, відповідно до якої виділяють такі категорії злочинів, що вчиняються неповнолітніми: 1) «злочини-виживання» (вчиняються у зв'язку із скрутними життєвими обставинами, гострою потребою у задоволенні базових потреб, або із екстремальними умовами життя, пов'язаними із вимушеним переселенням, життям у зоні бойових дій); 2) «злочини-залежності» (вчиняються на ґрунті алкогольної, наркотичної та ігрової залежності з метою отримання необхідних коштів); 3) «злочини-наслідування» (вчиняються на виконання попередньої домовленості, з мотивів солідарності, підпорядкування, взаємовиручки, доведення відданості злочинній групі, приховування іншого злочину); 4) «злочини-примуси» (вчиняються внаслідок примушування до певних дій, погроз, різних видів насильства над дітьми); 5) «злочини-розваги» (вчиняються для пошуку пригод, відчуття ризику або заради цікавості); 6) «злочини-протести» (вчиняються з мотивів невдоволення своїм становищем, ображеності, зневаги, незгоди, озлобленості, самоствердження); 7) «злочини-парадокси» (переважно вчиняються задля задоволення підсвідомих потягів і бажань, хворобливих уявлень, позбавлення від внутрішнього страху або на ґрунті розладів психіки і поведінки) [1, с. 211].

Таким чином, головним завданням для зниження рівня злочинності неповнолітніх у державі є підвищення особистої службової і громадянської відповідальності людей, які причетні до дітей, а це практично все доросле населення. Від громадськості, осіб, що займають відповідні посади і мають службові обов'язки, залежить формування думки стосовно того, що в суспільстві не повинно бути чужих дітей, кожен громадянин несе відповідальність перед суспільством і державою за виховання як власних дітей, так і дітей, яких йому внаслідок певних обставин довіряє суспільство і держава [3, с. 286]. Тому, можливо, єдиним і реальним шляхом зменшення злочинності серед неповнолітніх є поставлення підлітків в умови жорстокого тотального контролю [2, с. 104].

Список літератури

1. Головкін Б. М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема / Б. М. Головкін // Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. – Вип. 133. – С. 204–217.
2. Голіна В. В. Деякі особливості сучасної злочинності неповнолітніх та шляхи її подолання / В. В. Голіна, В. С. Батиргарєєва, Б. М. Головкін // Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. – Х., 2003. – Вип. 62. – С. 95–104.
3. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, В. Д. Воднік та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова – Х. : Право, 2006. – 292 с.

Науковий керівник – д-р. юрид. наук, доц. Б. М. Головкін

*Л. В. Гошко,
здобувач 7 курсу з підготовки здобувачів ступеня вищої освіти магістра
за спеціальністю «Право» навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ*

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНОЛОГІЇ

Вплив соціальних умов життя та його суперечностей на характер морального формування особи молодшої людини є визначальним і там треба шукати детермінанти злочинності взагалі й неповнолітньої зокрема.